

УДК 342.726-054.73(4)05

Ю.В. Камардіна

ORCID: 0000-0002-2295-5559

Д.С. Дзигар

**МЕХАНІЗМИ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ З УКРАЇНИ В
ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПРАКТИКИ
СЛОВАЧЧИНИ, ПОЛЬЩІ ТА НІМЕЧЧИНИ**

Актуальність статті зумовлена безпрецедентними масштабами вимушеного переміщення громадян України до країн Європейського Союзу внаслідок збройної агресії Російської Федерації та нагальною потребою в ефективному правовому реагуванні з боку приймаючих держав. У статті проаналізовано міжнародно-правові зобов'язання держав-членів ЄС щодо захисту переміщених осіб з України та досліджено особливості імплементації механізму тимчасового захисту на прикладі Словаччини, Польщі та Німеччини. Реакція Європейського Союзу у вигляді активізації Директиви 2001/55/ЄС про тимчасовий захист стала першим випадком її застосування за понад 20 років існування. Польща, Словаччина та Німеччина — країни, які прийняли найбільшу кількість українських переселенців, — розробили власні правові моделі реалізації тимчасового захисту, що суттєво відрізняються між собою за обсягом прав, процедурними аспектами та рівнем соціальних гарантій. Особлива увага приділена національним підходам до забезпечення права на проживання, доступу до медичних послуг, освіти та працевлаштування. Визначено основні правові та практичні виклики, з якими стикаються особи під тимчасовим захистом, а також запропоновано напрями вдосконалення існуючих механізмів захисту, гарантування прав людини та сприяння соціальній й економічній інтеграції переміщених осіб.

У зв'язку з продовженням бойових дій та невизначеністю строків повернення до України значної частини переміщених осіб, порівняльний аналіз правових механізмів захисту у згаданих країнах набуває особливої ваги для розуміння ефективності заходів ЄС у сфері прав людини, міграційної політики та адаптації вразливих категорій населення. Таке дослідження є цінним не лише для правознавців, а й для органів влади, міжнародних організацій та самих переміщених осіб.

Ключові слова: тимчасовий захист, міграція, переміщені особи, біженці, міжнародне право, Європейський Союз, права людини.

DOI 10.34079/2518-1319-2025-15-29-64-73

Постановка проблеми. Європейський Союз та міжнародна спільнота опинилися перед одним із найбільших викликів останніх десятиліть, а саме необхідністю оперативного захисту мільйонів людей, змушених покинути свої домівки через повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну в лютому 2022 року. За даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (UNHCR), станом на початок 2025 року понад 6 мільйонів осіб залишили територію України, з яких понад 4,2 мільйона знайшли захист у державах-членах ЄС (UNHCR, 2024b).

У відповідь на безпрецедентний гуманітарний виклик, 4 березня 2022 року Рада ЄС одноголосно ухвалила історичне рішення про активування Директиви про тимчасовий захист, вперше за понад 20 років її існування (European Union, 2022). Це рішення не лише

гарантувало право на безпеку, доступ до освіти, медичної допомоги, працевлаштування та інших соціальних послуг для мільйонів переміщених осіб, а й поставило перед державами ЄС надзвичайно складне завдання: адаптувати свої правові та соціальні системи до нової реальності масової міграції.

Сучасна вимушена міграція є складним багатофакторним явищем, зумовленим не лише війнами, а й глибокими соціальними, економічними та політичними процесами. Виклики, що постали перед ЄС, стали випробуванням солідарності, стійкості інституцій та реальної спроможності забезпечити права людини в умовах кризи.

Аналіз останніх джерел та публікацій. Тема вимушеного переміщення та правового захисту біженців, хоч і досліджується упродовж останніх десятиліть, набула нового змісту у зв'язку з війною в Україні. Особливий інтерес викликає правова природа та ефективність механізму тимчасового захисту, який є нетиповим у контексті класичного статусу біженця відповідно до Конвенції ООН про статус біженців 1951 року (United Nations, 1951).

Тимчасовий захист є відносно новим механізмом у правовій практиці ЄС, а його імплементація в різних державах-членах відзначається значною варіативністю. Це вимагає глибшого правового аналізу гарантій, які надаються особам з таким статусом, а також порівняльного вивчення підходів окремих країн для виявлення ефективних рішень і потенційних прогалин у захисті прав переміщених осіб.

Метою дослідження є аналіз міжнародно-правових зобов'язань ЄС щодо захисту переміщених осіб з України, оцінка реалізації їхніх прав на прикладі деяких країн ЄС (Словаччині, Польщі та Німеччині), а також виявлення проблемних аспектів і надання рекомендацій щодо вдосконалення механізму тимчасового захисту.

Виклад основного матеріалу. Вперше в історії ЄС для реагування на кризу було активовано Директиву Ради ЄС 2001/55/ЄС (European Union, 2001), яка передбачає механізм тимчасового захисту для великої кількості осіб, що прибули з України. Цей механізм надає переміщеним особам право легального проживання, доступ до ринку праці, освіти, медичної допомоги, соціального захисту, тощо (EUMonitor, 2024). Одночасно з цим, важливо зазначити, що Директива 2001/55/ЄС встановлює лише загальні рамкові положення щодо надання тимчасового захисту, не визначаючи конкретних механізмів її реалізації в державах-членах ЄС. Вона має характер обов'язкової норми для всіх країн ЄС у частині визначення загального правового підходу та встановлює мінімальний рівень гарантій, якого мають дотримуватись усі держави-члени.

Водночас конкретна реалізація положень Директиви залишається компетенцією національного законодавства. Це означає, що кожна держава-член імплементує механізм тимчасового захисту відповідно до власної правової та інституційної системи, що призводить до варіативності умов доступу, процедур реєстрації, обсягу прав і соціальних гарантій для осіб, які перебувають під тимчасовим захистом, залежно від країни перебування.

Словаччина історично не була країною активної міграції чи прийому біженців. У 2024 році статус біженця (азилу) у Словаччині був наданий лише 41 особі (Ministry of Interior of the Slovak Republic, 2024a), а за даними Євростату, у 2023 році дозволи на проживання для іноземних громадян отримали лише 28 750 осіб (Eurostat, 2024a). Це підкреслює, що Словаччина залишається державою з низьким рівнем імміграції через соціальні, економічні та політичні чинники. Обмежений досвід роботи з мігрантами, біженцями та переміщеними особами створив певні труднощі у реагуванні на велику хвилю українських переміщених осіб, яка почалася з 2022 року.

У відповідь на впровадження Директиви про тимчасовий захист, уряд Словаччини ухвалив постанову 185/2022 у березні 2022 про надання тимчасового захисту відповідно

до рішення Ради ЄС 2022/382 від 4 березня 2022, а також ухвалила низку законодавчих змін, відомих як «Lex Ukrajina» (закони № 55/2022 Z.z. (Národná rada Slovenskej republiky, 2022a) та № 92/2022 Z.z. (Národná rada Slovenskej republiky, 2022b)). Ці закони регулювали надання тимчасового притулку та інтеграцію переміщених осіб з України у правову, соціальну та економічну системи країни. За статистикою Міністерства внутрішніх справ Словаччини, наразі більш ніж 130 000 осіб офіційно зареєстровані зі статусом тимчасового захисту у країні на момент квітня 2025 (Ministry of Interior of the Slovak Republic, 2024b).

На початковому етапі впровадження змін у зв'язку з наданням тимчасового захисту у 2022 році, переміщеним особам з таким статусом у Словаччині надавалась лише екстрена медична допомога, тобто така, що є необхідною для збереження життя чи запобігання серйозному погіршенню здоров'я. Хронічні захворювання, профілактична допомога та ментальне здоров'я залишалися поза межами державного фінансування (Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky, 2024). Обмежений доступ до медичних послуг призвів до погіршення стану здоров'я серед переміщених осіб, зокрема через відсутність лікування хронічних захворювань та профілактики. За багатосекторальною оцінкою потреб (MSNA) у 2023 році, понад 25 % опитаних осіб із тимчасовим захистом не мали доступу до необхідної медичної допомоги (UNHCR, 2023a).

З 1 вересня 2023 року ситуація суттєво покращилася: особи з тимчасовим захистом отримали універсальний доступ до системи охорони здоров'я на рівні громадян Словаччини (Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky, 2024). Визначення обсягу необхідної медичної допомоги, що стало важливим кроком до дотримання базових прав людини на здоров'я та благополуччя.

Пакет «Lex Ukrajina» також включав норми про право на працю та освіту, прирівняні до прав громадян Словаччини. З березня 2022 року особи з тимчасовим захистом отримали право на безперешкодне працевлаштування та доступ до системи освіти на рівних умовах із громадянами або іншими іноземними резидентами.

Однак на початковому етапі (2022–2023 роки) не існувало обов'язкової вимоги щодо відвідування шкіл для дітей із тимчасовим захистом. Це призвело до того, що багато дітей продовжували навчання дистанційно в українських школах, що обмежувало їхню соціальну інтеграцію та негативно впливало на психоемоційний стан. Лише з 2024 року до законодавства були внесені зміни, які запровадили обов'язкове шкільне навчання для всіх дітей, які перебувають у Словаччині під тимчасовим захистом.

Позитивним наслідком впровадження права на працю стала висока частка працевлаштованих серед осіб із тимчасовим захистом: у 2024 році рівень працевлаштування становив 68 % серед працездатного населення із загальних 73 % працездатних осіб (UNHCR, 2024a). Проте на практиці існують і бар'єри: мовний бар'єр, культурні відмінності, упередження на ринку праці, труднощі у визнанні українських кваліфікацій, а також поширення нелегальної зайнятості.

Таким чином, законодавчі ініціативи Словаччини у відповідь на кризу переміщених осіб, особливо через пакет «Lex Ukrajina», дозволили досить оперативно інтегрувати тимчасово захищених осіб у правову, соціальну та економічну системи країни. Позитивні зміни, зокрема розширення доступу до охорони здоров'я, права на працю та освіту, демонструють готовність держави забезпечувати базові права людини. Однак практична реалізація цих прав залишається нерівною через існуючі національні системні проблеми, які поглибилися унаслідок гуманітарної кризи та великого припливу переміщених осіб. Окрім цього, значним недоліком залишається вкрай обмежена соціальна, гуманітарна та фінансова підтримка з боку держави, що практично унеможливлює забезпечення гідних умов життя для вразливих категорій переміщених

осіб.

Польща є однією з країн ЄС, яка історично демонструвала високу активність у прийнятті мігрантів, переважно з економічними цілями. Польща посідає перше місце в ЄС за кількістю виданих дозволів на проживання, що становить 17,2 % від загальної кількості таких дозволів в ЄС у році 2023. Переважна більшість із них була пов'язана з працевлаштуванням (Eurostat, 2024). Однак, незважаючи на великі обсяги імміграції, Польща має ще значний потенціал для вдосконалення міграційної політики. За Індексом політики інтеграції мігрантів (MIPEX) Польща у 2020 році набрала лише 40 балів зі 100 можливих (MIPEX, 2020), що свідчить про потребу в системних змінах.

У відповідь на повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну, Польща оперативно адаптувала своє законодавство для забезпечення прав переміщених осіб з України. 12 березня 2022 року було прийнято спеціальний нормативний акт, «Закон від 12 березня 2022 року «Про допомогу громадянам України у зв'язку зі збройним конфліктом на території цієї країни» (ISAP, 2022), який закріпив національні правові рамки для реалізації Директиви Ради ЄС про тимчасовий захист. Закон надав переміщеним особам право на легальне перебування, можливість отримати номер PESEL, доступ до гуманітарної допомоги (проживання, харчування, гігієнічні засоби), а також забезпечив доступ до системи охорони здоров'я, освіти і ринку праці на рівних умовах із громадянами Польщі. На момент квітня 2025, у Польщі зареєстровано близько 1 мільйона осіб із тимчасовим захистом переміщених з України (Eurostat, 2024).

Згідно із законодавством, особи з тимчасовим захистом отримали право на медичну допомогу на тих самих умовах, що і громадяни Польщі, включаючи первинну та спеціалізовану допомогу, госпіталізацію та психіатричну підтримку. Такий підхід дозволив забезпечити високий рівень доступу до медичних послуг: згідно з оцінкою потреб MSNA Poland 2022 та 2023 років. За оцінкою багатосекторального оцінювання потреб у 2022 (UNHCR, 2022) та 2023 (UNHCR, 2023b) роках, лише близько 10 % осіб, які потребували медичної допомоги, не змогли її отримати, що є одним із найкращих показників серед країн ЄС.

Право на освіту також було гарантоване для осіб переміщених з України. Вони мають право на безкоштовну освіту в державних школах нарівні з польськими громадянами. Також дозволяється поєднувати дистанційне навчання в українських школах із навчанням у польських закладах. Для підтримки адаптації були введені посади міжкультурних асистентів, що допомагають дітям краще інтегруватися в нове освітнє середовище.

Щодо доступу до ринку праці, законодавство Польщі надало право працювати без необхідності отримання додаткових дозволів, за винятком регульованих професій (наприклад, лікарів, юристів). Були впроваджені додаткові заходи підтримки працевлаштування: організація мовних курсів, створення процедур швидкого визнання українських дипломів та кваліфікацій, спеціальні програми професійної підготовки.

Польща продемонструвала ефективну та швидку реакцію на гуманітарну кризу, забезпечивши переміщеним особам доступ до ключових сфер життя. Це значною мірою сприяло успішній інтеграції біженців у польське суспільство. Проте, незважаючи на належну законодавчу базу, реалізація прав на практиці стикається з певними викликами. Серед них, наприклад, перевантаження системи охорони здоров'я, дефіцит медичного персоналу, мовний бар'єр, нестача житла, труднощі у визнанні професійних кваліфікацій та обмежений доступ до дошкільних закладів.

Ці виклики підкреслюють необхідність подальшого вдосконалення інтеграційної політики Польщі, зміцнення інституційних спроможностей та розширення підтримки як для громадян Польщі, так і для іноземців, що проживають у країні, включаючи осіб з

тимчасовим захистом, із особливим акцентом на вразливі групи населення.

Німеччина є одним із найяскравіших прикладів країн ЄС з точки зору інтеграції біженців та мігрантів у національні сфери життя. Після міграційної кризи 2015–2016 років, що була спричинена загостренням конфліктів на Близькому Сході, коли країна прийняла понад мільйон осіб, Німеччина сформувала активну інтеграційну політику. Накопичений досвід дозволив країні ефективніше реагувати на нові виклики, які постали після початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну у 2022 році. Завдяки цьому Німеччина змогла швидше адаптувати системи охорони здоров'я, освіти та ринку праці до потреб новоприбулих. Станом на лютий 2025 року Німеччина приймала приблизно 1 177 800 осіб, які отримали тимчасовий захист, що становить 27,3% від усіх таких осіб у Європейському Союзі (Eurostat, 2024).

У відповідь на виклики, пов'язані з масовим напливом біженців, Німеччина імплементувала положення Директиви Ради ЄС 2001/55/ЄС про тимчасовий захист шляхом застосування §24 Закону про перебування іноземців (AufenthG). На відміну від класичної процедури надання статусу біженця (азилу), яка вимагає індивідуального доведення підстав переслідування, § 24 AufenthG дозволяє надавати тимчасовий захист групам осіб без складної оцінки кожного випадку окремо. Особи з таким статусом також мають право на працю, доступ до системи освіти, медичне страхування та соціальне забезпечення.

Щодо доступу до ринку праці, особи з тимчасовим захистом мають право працювати без необхідності отримання додаткового дозволу. Проте основними викликами залишаються мовні труднощі, необхідність підтвердження професійних кваліфікацій, здобутих в Україні, а також обмежений доступ до місць у дитячих садках, що ускладнює працевлаштування, особливо для жінок. Станом на травень 2024 року рівень зайнятості осіб з України, які отримали тимчасовий захист, становив близько 26% (ReliefWeb, 2024), що значно нижче, ніж у багатьох інших країнах ЄС, включаючи Словаччину та Польщу. У суспільстві існують різні погляди на цю ситуацію. З одного боку, низький рівень працевлаштування може розглядатися як результат стратегічної довгострокової інтеграції, оскільки для багатьох біженців мовна підготовка є обов'язковою передумовою для виходу на ринок праці. З цією метою їм надаються мовні та інтеграційні курси, а під час навчання забезпечується достатній рівень соціальної та фінансової підтримки. З іншого боку, високий рівень соціальних виплат та забезпеченості хоча й гарантує базовий рівень життя та дотримання прав людини, іноді розглядається як фактор, що може знижувати мотивацію окремих груп переміщених осіб до активного працевлаштування або здобуття додаткової освіти.

У сфері освіти Німеччина забезпечує право українських дітей на доступ до навчання на рівних умовах із громадянами країни. У країні діє обов'язок шкільного навчання (Schulpflicht) для всіх дітей, включаючи тих, хто прибув з України. Обов'язок відвідування школи зазвичай настає через три-шість місяців після прибуття, однак право на освіту виникає одразу з першого дня перебування. Для полегшення інтеграції були створені інтеграційні та підготовчі класи, організовані додаткові уроки німецької мови та залучені українські вчителі для роботи у школах. За даними BAMF, на вересень 2023 року понад 210 000 українських дітей були зараховані до німецьких шкіл (Federal Office for Migration and Refugees (BAMF), 2024).

Таким чином, Німеччина продемонструвала приклад швидкої та ефективної адаптації національного законодавства й практики до умов великого напливу переміщених осіб. Разом із тим, реалізація прав на охорону здоров'я, освіту та працевлаштування стикається із системними викликами, мовними, соціальними та адміністративними бар'єрами, які потребують подальших зусиль для досягнення

повноцінної та сталої інтеграції переміщених осіб з України.

Порівнюючи підходи Словаччини, Польщі та Німеччини до забезпечення прав осіб із тимчасовим захистом, можна зробити висновок, що хоча всі три держави виконали свої міжнародно-правові зобов'язання відповідно до Директиви Ради ЄС 2001/55/ЄС, рівень практичної реалізації прав переміщених осіб відрізняється.

Словаччина, маючи найменший історичний досвід роботи з великомасштабною міграцією, забезпечила базову реалізацію прав осіб із тимчасовим захистом, але з певними затримками. Наприклад, лише у 2023 році особи з тимчасовим захистом отримали універсальний доступ до охорони здоров'я на рівні громадян, а обов'язкове шкільне навчання для дітей було запроваджено тільки у 2024 році. Низький рівень соціальної та гуманітарної підтримки у поєднанні з обмеженими можливостями для вразливих груп осіб став серйозним бар'єром для повноцінної інтеграції біженців. Разом із тим, позитивною динамікою стало поступове прирівнювання прав на працю та освіту до громадян країни.

Польща, незважаючи на високий обсяг міграційного напливу, змогла оперативно адаптувати своє законодавство й забезпечити один із найкращих рівнів доступу до базових послуг. Право на освіту, медичне обслуговування та працю на умовах, подібних до громадян країни, дозволило досягти високого рівня соціальної інтеграції. Проте Польща стикається з викликами у сфері інституційної спроможності: системи охорони здоров'я, освіти та житлового забезпечення залишаються перевантаженими. Індекс інтеграційної політики (MIREX) також свідчить про необхідність подальшого вдосконалення інтеграційних заходів.

Німеччина демонструє один із найрозвиненіших і найсистемніших підходів до інтеграції. Право на проживання, працю, охорону здоров'я та освіту було забезпечене одразу, при цьому створено широку мережу мовної, соціальної та професійної підтримки. Водночас низький рівень працевлаштування серед біженців (26 % станом на травень 2024 року) вказує на наявність структурних викликів, пов'язаних із мовними бар'єрами, тривалістю процедур підтвердження кваліфікацій та недостатнім доступом до дитячих садків. Попри це, Німеччина залишається прикладом комплексного підходу до довгострокової інтеграції переміщених осіб.

Узагальнюючи, можна зазначити, що хоча Польща, Німеччина та Словаччина загалом дотримуються базових стандартів тимчасового захисту, ефективність реалізації прав переміщених осіб значною мірою залежить від рівня розвитку національних інституцій, досвіду роботи з міграцією та політичної волі. Німеччина і Польща демонструють більш сталий та системний підхід до інтеграції, тоді як Словаччина все ще перебуває на етапі поступового вдосконалення механізмів прийому та інтеграції переміщених осіб.

Висновки. У світлі вищевикладеного можна зробити такі висновки. Активізація Директиви Ради ЄС 2001/55/ЄС про тимчасовий захист у відповідь на повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну дозволила надати переміщеним особам з України оперативний доступ до основних прав: працевлаштування, освіти, охорони здоров'я та соціальної допомоги. Національні уряди Польщі, Німеччини та Словаччини адаптували власні законодавчі системи для реалізації цих прав, однак рівень ефективності інтеграційних заходів значно різниться.

Німеччина продемонструвала один із найрозвиненіших системних підходів до інтеграції переміщених осіб завдяки потужним соціальним механізмам підтримки, розгалуженій інфраструктурі мовної та професійної інтеграції, а також адаптації права на довгострокове перебування. Польща забезпечила високий рівень доступності базових послуг і швидку правову адаптацію, однак стикається з викликами в інституційній

спроможності систем охорони здоров'я та освіти. Словаччина, маючи обмежений досвід у прийнятті великої кількості біженців, поступово розширила права переміщених осіб, але тривалий час надавала обмежений доступ до медичних послуг і освіти, що ускладнювало інтеграцію.

Незважаючи на позитивні законодавчі ініціативи, були виявлені і значні проблеми. Оскільки Директива про тимчасовий захист має часові обмеження, держави вже зараз мають розробити механізми переходу до легального довгострокового проживання. Невирішення цього питання може призвести до масштабних соціальних ризиків: нелегальної міграції, тіньового ринку праці та маргіналізації. Німеччина вже демонструє підхід до вирішення цього питання, відкриваючи шляхи до постійного резидентства через адаптовані міграційні програми.

Особливу увагу необхідно приділити підтримці вразливих груп населення, включаючи матері-одиначок, осіб літнього віку, людей з інвалідністю та хронічними захворюваннями. Приклад Німеччини у розгалуженні програм соціальної підтримки є позитивним, так само як приклад Словаччини із впровадженням обов'язкового шкільного навчання для дітей із тимчасовим захистом.

Ще одним важливим напрямком є сприяння визнанню професійних кваліфікацій, отриманих в Україні. Урядові програми мають спрощувати процедури підтвердження дипломів та забезпечувати підтримку у вигляді кваліфікаційних курсів або покриття витрат на перекваліфікацію. Прикладом успішної практики є Польща, яка створила спеціальний прискорений механізм визнання кваліфікацій для медичних працівників з України, що одночасно допомогло і самій країні подолати дефіцит кадрів у сфері охорони здоров'я (Міністерство охорони здоров'я Польщі, 2022).

З юридичної точки зору також спостерігається проблема «подвійності системи», коли переміщені особи не повністю інтегровані у загальнонаціональні системи держави, наприклад у сферах страхування здоров'я чи соціальної допомоги. Такі особи інколи обслуговуються за окремими процедурами, що ускладнює їхню інтеграцію. Переміщені особи повинні бути повноцінно включені у загальні національні системи з першого моменту перебування у країні, щоб уникнути створення паралельних структур та відповідних ризиків.

Окрім цього, серйозною проблемою є відсутність ефективного обміну даними між державами ЄС, що ускладнює координацію та створює ризики подвійного отримання статусу тимчасового захисту. Недостатній моніторинг національних даних також перешкоджає ефективному плануванню політики інтеграції.

У сфері охорони здоров'я основні проблеми мають системний характер і були притаманні країнам ЄС ще до початку війни в Україні. Перш за все, це гострий дефіцит медичного персоналу: за оцінками Європейського парламенту, у 2022 році в країнах ЄС не вистачало понад 1,2 мільйона лікарів, медсестер та акушерок (European Parliament, 2025). Також населення Європи швидко старіє, що збільшує тиск на системи охорони здоров'я та підвищує потребу у лікуванні хронічних захворювань (Kruk, Gage, Arsenault, et al., 2018). Фінансова напруга в системах охорони здоров'я зростає, причому витрати на медицину випереджають економічне зростання, що призводить до нерівного доступу до послуг, особливо у сільських районах (European Commission, 2018).

Таким чином, хоча Польща, Німеччина та Словаччина створили правові та інституційні умови для захисту осіб із тимчасовим захистом, забезпечення сталої інтеграції, повної рівності прав і соціальної стабільності залишається важливим завданням для всіх держав ЄС у найближчій перспективі.

References

- EUMonitor, 2024. Implementing decision 2022/382 - Existence of a mass influx of displaced persons from Ukraine within the meaning of Article 5 of Directive 2001/55/EC, and having the effect of introducing temporary protection [online] Available at: <https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j4nvk6yhcbpeywk_j9vvik7mlc3gyxp/vlr071hsrgyp>
- European Commission, 2018. Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion, Applica, European Social Observatory (OSE), Luxembourg Institute of Socio-Economic Research (LISER), Baeten, R. et al., Inequalities in access to healthcare – A study of national policies 2018, Publications Office, DOI: <https://data.europa.eu/doi/10.2767/371408>
- European Union, 2001. Council Directive 2001/55/EC of 20 July 2001 on minimum standards for giving temporary protection in the event of a mass influx of displaced persons and on measures promoting a balance of efforts between Member States in receiving such persons and bearing the consequences thereof [online] Available at: <<https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2001/55/oj/eng>>
- European Union, 2022. Decisions council implementing decision (EU) 2022/382 of 4 March 2022 establishing the existence of a mass influx of displaced persons from Ukraine within the meaning of Article 5 of Directive 2001/55/EC, and having the effect of introducing temporary protection [online] Available at: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022D0382>>
- European Parliament, 2025. Healthcare in the EU: Addressing urgent labour shortages and ensuring quality jobs [online] Available at: <https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2025/767231/EPRS_ATA%282025%29767231_EN.pdf>
- Eurostat, 2024. Temporary protection for persons fleeing Ukraine - monthly statistics [online] Available at: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Temporary_protection_for_persons_fleeing_Ukraine_-_monthly_statistics>
- Eurostat, 2024a. Residence permits - statistics on first permits issued during the year [online] Available at: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Residence_permits_-_statistics_on_first_permits_issued_during_the_year>
- Federal Office for Migration and Refugees (BAMF), 2024. The Migration Report 2023. [online] Available at: <<https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/EN/Forschung/Migrationsberichte/migrationsbericht-2023.html?nn=870138>>
- ISAP, 2022. Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa [online] Available at: <<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20220000583/T/D20220583L.pdf>>
- Kruk, M.E., Gage, A.D., Arsenault, C., Jordan, K., Leslie, H.H., Roder-DeWan, S., Adeyi, O., Barker, P., Daelmans, B., Doubova, S.V., 2018. High-quality health systems in the Sustainable Development Goals era: time for a revolution. *The Lancet Global Health*, 6(11), pp. e1196–e1252 [online] Available at: <[https://doi.org/10.1016/S2214-109X\(18\)30386-3](https://doi.org/10.1016/S2214-109X(18)30386-3)>
- Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky, 2024. *Určenie rozsahu potrebnej zdravotnej starostlivosti* [online] Available at: <<https://www.health.gov.sk/?urcenie-rozsahu-potrebnjej-zdravotnej-starostlivosti>>

- Ministerstwo Zdrowia Polski, 2022. System uproszczonego dostępu do zawodu ratownika medycznego [online] Available at: <<https://www.gov.pl/web/zdrowie/system-uproszczonego-dostepu-do-zawodu-ratownika-medycznego>>
- Ministry of Interior of the Slovak Republic, 2024a. Migration and Asylum Department – Statistics. Ministry of Interior [online] Available at: <<https://www.minv.sk/?statistiky-20>>
- Ministry of Interior of the Slovak Republic, 2024b. Temporary Refuge – Information. Ministry of Interior [online] Available at: <<https://www.minv.sk/?docasne-utocisko>>
- MIPEX, 2020. *Migrant Integration Policy Index*: official website [online] Available at: <<https://www.mipex.eu/poland>>
- Národná rada Slovenskej republiky, 2022a. Zákon o niektorých opatreniach v súvislosti so situáciou na Ukrajine № 55/2022 Z. z. (25.02.2022) *Slov-Lex* [online] Available at: <<https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2022/55/20220226>>
- Národná rada Slovenskej republiky, 2022b. Zákon o niektorých ďalších opatreniach v súvislosti so situáciou na Ukrajine № 92/2022 Z. z. (22.03.2022) *Slov-Lex* [online] Available at: <<https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2022/92/20220330>>
- ReliefWeb, 2024. Housing, Language and Employment: Are refugees from Ukraine finding stability in Germany after more than two years of the full-scale invasion? Longitudinal Survey of Ukrainian Refugees, Round 25 – May 2024. [online] Available at: <<https://reliefweb.int/report/germany/housing-language-and-employment-are-refugees-ukraine-finding-stability-germany-after-more-two-years-full-scale-invasion-longitudinal-survey-ukrainian-refugees-round-25-may-2024>>
- UNHCR, 2022. Poland: Multi-sectoral Needs Assessment 2022. *Operational Data Portal UNHCR* [online] Available at: <<https://data.unhcr.org/en/documents/details/99419>>
- UNHCR, 2023a. Slovakia : MSNA Multi-Sector Needs Assessment 2023 - SLOVAK. *Operational Data Portal UNHCR* [online] Available at: <<https://data.unhcr.org/en/documents/details/106244>>
- UNHCR, 2023b. Poland: Multi-Sector Needs Assessment – Results Overview (MSNA 2023). *Operational Data Portal UNHCR* [online] Available at: <<https://data.unhcr.org/en/documents/details/104427>>
- UNHCR, 2024a. Slovakia: Socio-Economic Insights Survey - SEIS - 2024. *Operational Data Portal UNHCR* [online] Available at: <<https://data.unhcr.org/en/documents/details/113198>>
- UNHCR, 2024b. Ukraine Refugee Situation. *Operational Data Portal UNHCR* [online] Available at: <<https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine?>>
- United Nations, 1951. Convention relating to the Status of Refugees Adopted on 28 July 1951 by the United Nations Conference of Plenipotentiaries on the Status of Refugees and Stateless Persons convened under General Assembly resolution 429 (V) of 14 December 1950 Entry into force: 22 April 1954, in accordance with article 43 [online] Available at: <https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocities-crimes/Doc.23_convention%20refugees.pdf>

Стаття надійшла до редакції 16.04.2025 р.

Kamardina Y.V.
Dzyhar D.S.

**MECHANISMS OF LEGAL PROTECTION OF DISPLACED PERSONS FROM
UKRAINE IN THE EUROPEAN UNION: A COMPARATIVE ANALYSIS OF THE
PRACTICES OF SLOVAKIA, POLAND AND GERMANY**

***Abstract.** The relevance of the article is stipulated by the unprecedented scale of the forced displacement of Ukrainian citizens to the EU countries as a result of the armed aggression of the Russian Federation and the urgent need for an effective legal response by the host States. The article analyzes the international legal obligations of the EU Member States to protect displaced persons from Ukraine and examines the peculiarities of implementation of the temporary protection mechanism on the example of Slovakia, Poland and Germany. The European Union's reaction in the form of activation of Directive 2001/55/EC on temporary protection was the first time it was applied in more than 20 years of its existence. Poland, Slovakia, and Germany, the countries that have received the largest number of Ukrainian IDPs, have developed their own legal models for the implementation of temporary protection, which differ significantly in terms of the scope of rights, procedural aspects, and the level of social guarantees. Particular attention is paid to national approaches to ensuring the right to residence, access to medical services, education and employment. The author identifies the main legal and practical challenges faced by persons under temporary protection and suggests ways to improve the existing mechanisms of protection, guaranteeing human rights and promoting social and economic integration of displaced persons.*

Due to the ongoing hostilities and the uncertainty of the timing of the return to Ukraine of a significant number of displaced persons, a comparative analysis of legal protection mechanisms in these countries is of particular importance for understanding the effectiveness of EU measures in the field of human rights, migration policy and adaptation of vulnerable populations. Such a study is valuable not only for legal scholars, but also for authorities, international organizations and displaced persons themselves.

***Keywords:** temporary protection, migration, displaced persons, refugees, international law, European Union, human rights.*